

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Ի Զ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Դ Ե Ն Դ Ի Ր Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Հ Ա Ր Ո Ւ Ն Ե Ա Յ

1813.

1. 3. 5. 7. 9. 11. 13. 15. Դ Ե Կ Տ Ե Մ Բ Ե Ր .

Դ Ե Ր Մ Ա Ն Ի Ա .

Մոսկովի ու Նիժնի Նովոգորոդի , և Պուտին թագաւորը իրենց զորհուրեւի պատերազմի բանակովը բանակեցան Ռէնիոն վրայ :

Աս ամենքը ունէին իրենց մէկ վախճան , ք լէհանուր խաղաղութե և հանգստութե ամ քաղաքացեաց իր երկարատևութիւնը : Իրաւոր արժանի է լալու անոնց վրայ՝ որոնք աս թշուառութեց մէջ՝ որ անապատ գարձուցին բոլոր երկիրը , դո՛հ եղան . աս պատճառիս համար դաշնակից թագաւորները կրփախքէին ո՛ւ միայն իրենց ժողովուրդներուն երջանկութեւն , այլ և կուղէին որ Փրանսանալ դաշնայ իրեն հանգստութիւն . պատերազմին վախճանը միայն աս էր , և ու է ուրեմն ան Փրանսորդը և ո՛ր ան Եւրոպացին որ ականջները դոյսած չլիւսեւրու դարձիւր այսպիսի փախաքէի հասարակաց ձայնը :

Փրանսորդ ծերակոյտը բոլոր աղչին բերնէն կըխընդրէր Նաբոլէօնէն խաղա

ղուէն . անիկոյ թէպէտ կըխէր թէ 600,000 մարդ . դո՛հ եղաւ միայն աս պատերազմիս մէջ , բայց պատասխան տրվաւ առանց խռովելու ու ցաւակցութե , թէ մեր յաջորդները պարտախն ըլնան խաղաղանիւ . Բէ չէր կենար յաջողիւ ապ խաղաղութիւն այսպիսի պարագայի մէջ : Նաբոլէօն կայսրը բայցարձակապէս չուզէց խաղաղուի , անոր համար Եւրոպան ալ որ ամ կերպով կուզէր հաննիլ իրեն բաղձանքին , ոտք ելաւ միաբանեցաւ , ու ղէղքով ձեռք ձգել ուզեց . դանի՛ որ խաղաղութիւն ու անուշութիւն չիկրցաւ վաստը կիլնէ :

Տաւանաւորք . 3 Դ Ե Կ Ե Ն Ե Ր :

Դեկտեմբերի 2ին . կէսօրէն ետե ստհաթը 3ին , 4ին , 40 հազար Մոսկով ու Պուտին մէկ տեղ միացած՝ անցան Ռէնիօ դէտին անդիլի կողմը Վոլմերս Վէրթհին , Համմին մօտիկներէն , և այլ ուրիշ տեղերէն թէթիւ պատերազմով . դաշնակցաց զօրքը շուտով պատեց չորս գիւնէ Նիւուս քաղաքը , և երբոր դռներուն տիրապետեցին :

ցիննէ, ներսի պահապան զօրքը՝ որ կը բաղկանար 200 հոգիէն աւելի, ու 20 օֆիսի ինչիւնէ, գերի ինկան դաշնակցաց ձեռքը:

Հրահարարութեան Դաշնակցաց:

Փրանսըղին Տէրութիւնը նորէն վճիռ հանեց որ ոտք հանեն 300,000 զինուոր: Աստիճաբար կ'որոշուին պարտաւորութիւնները, որոնք կ'ապահովեն իրենց զինուորները, որով կըրար ժինկոր ընելու աս պատերազմը, իրենց սկզբունքները՝ իրենց կամքը և իրենց որոշումները:

Դաշնակցի տէրութիւնը պատերազմ չէն ընէր Փրանսըղին դէմ, այլ Նաբոլէօնին չափազանց բռնած ճամբուն և գործերուն դէմ, որ խելմը տտենէն պէրի 'ի գործ դրաւ իրեն տէրութեան սահմաններէն դուրս 'ի վնաս բոլոր Եւրոպայի և նոյն իսկ Փրանսայոյ: Փառաւոր յաղթունները՝ Ռէնո եղբայրն ու Վալտեր Կոնտէն, անհամար դաշնակցաց զօրքը, և առաջին գործքը աս յաղթութեց ան եղաւ որ դաշնակցի թաղաւորները առաջարկեցին խաղաղութիւն Փրանսըղի կայսեր:

Բոլոր Գերմանիայի թաղաւորներուն ու Բրիտանիայի մէկտեղ միանալը դաշնակցաց հետ աս վախճանիս համար, արդէն չէրան խաղաղութեան, զէրէմիա խաղաղութեան առաջին գործքը ան պատր Եւրոպայի որ ինչպէս Փրանսըղին տէրութիւնը, նմանապէս ամեն Եւրոպայի տէրութիւնը ըլլան ան կախ: Անոր համար դաշնակցի տէրութեանց աս խնդր ամենեւին է արդար վախճանի համար, և իրենց առատաձեռն ջանքը է հոնապատգանդը զամենքը՝ որ ամենուն լուսնէն ու հաճելի է:

Դաշնակցի տէրութիւնները կ'ընդունին որ Փրանսայի տէրութիւնը ըլլայ մեծ, զօրաւոր ու երջանիկ. վն զի է մէկ այնպիսի տէրութիւնը՝ որ կ'ընտրուի ըլլալ հիմն և խաղաղութեան զինուոր, կը բաղձան որ Փրանսան ըլլայ երջանիկ՝ նորէն ծնանելով իրեն վաճառականութիւնները, արհեստները, գիտութիւնները, որ են բարութեան առաջ եկեալ 'ի խաղաղութեան, զէրէմ մէկ մեծ տէրութիւնը չի կրնար հանդիսու ըլլալ միջին որ երջանիկ չըլլային: Դաշնակցի տէրութիւնները կ'ընտրուան Փրանսըղի տէրութեան մէկ տարածութիւնը երկրի որ ամենեւին չունէր անապատներ Փրանսըղի թիւերը, վն զի մէկ կարիճապաշտ իրեն յաղթութիւնը պատճառաւ մէկ արիւնհասէր պատերազմի մէջ՝ ուրաւող պատերազմեցաւ ինքնալ իրեն

սովորական քաջութիւն, արժան չէ որ վար ձգվի իրեն իշխանութեան, բայց դաշնակցի տէրութիւններն ալ կուզեն ըլլալ ազատ, երջանիկ և հանգիստ. կուզեն դաշնակցին ըր մէկ տեսակ խաղաղութիւնը՝ որով իմաստութեան կարգադրութիւն տէրութեան զօրութիւնները, և արդար հաւասարակշռութեան կից ետեւ ազատին ժողովուրդները անթիւ թշուառութիւններէ՝ որոց տակը կը հեծէ կոր բոլոր Եւրոպայի 20 տարիէն պէրի:

Դաշնակցի տէրութիւնները վար չեն ձգէր իրենց զէնքը մինչև որ 'ի գործ չի գրվի աս մեծ ու գովելի գործքը. աս փառաւոր վախճանը իրենց ջանքերուն չէն ձգէր մէկ գիւ, մինչև որ չի վաճանան նորէն հաստատված բոլոր անքի Եւրոպայի կառավարութիւն և ճշմարիտ խաղաղութիւնը Եւրոպայի:

Պատգամաւ 2 Դեկտեմբերի:

Դաշնակցիները անցան Ռէնո գետին ան գիւ կողմը նորէն 80,000 զօրքով, ու Մանհայմի քովերը կամուրջ ձգեցին Ռէնո գետին ճիւղին վրայ, և ուժով գունդերով սկսան կամայ կամայ առաջ երթալ:

ՄԵԾ ՏՈՒԳԱՅՈՒԹԻՒՆ

Փրանսի թաղաւոր:

Փառաւորութիւն 30 Նոյեմբերի:

(Օրանտայի մէջ ապստամբութեան ելաւ Փրանսըղին դէմ՝ գլխաւոր ապստամբող զաւթները էին Այա, Լէիտէն, Հաւէմ, Սմարտամ ու Ռոթթերտամ, որոնք իրենց գլխաւոր ընտրելով Օրանտայի Բրիտանիայի չիւրէն, չիհաղանդեցան Փրանսըղի կառավարութեան հրամանին. աս ապստամբութեան ապստամբ էր՝ որ Փրանսըղիները կուզէին բոլոր գետերուն թուները պատուաւ, որպէս զի ջուրը կ'ոխտելով դժուարին ըլլայ դաշնակցաց առաջ երթալու, աս գործքս թէ որ 'ի գործ չըրվէր, շատ մեծ վնաս ու աւերութեան կը հասցնէր բոլոր Օրանտային, որ արդէն ինկերէր վերջի աստիճան որոյ մեղաւ մէջ՝ դադարելուն համար իրեն անբաւ վաճառականութեան գունդերը, ասոնք շատոնցմէս պէրի կ'ոխտել Փրանսըղին դէմ, բայց ժամանակի ու առթիւնը կը պատահին որ խաղաղութեան իրենց զինքնը աս բռնաւոր կառավարութեան գլխաւոր բոլոր ապաւ զինուորացաւ, և երկու իրենց շարաւթական մէջ 80,000 հոգի թափ եղան, տիրապետեցին բոլոր ամրոցներուն, ու ամուր բերքերը առին

առին պատերազմով • աս միջոցին մէկ մեծ հալ գտնուիմ օգնութի հասաւ դաշնակից ներքէն, և այսպէս ապստամբութիւնը օրօր երթալով կըստարածվէր :

Փրանսըզները ջանացին ամենայն կարելի կերպով աս կատարած ապստամբ ժողովորդը հանդարտեցնել, բայց բանմընալ չկերցան ընել, երկու կողմէն ալ խելը արևն ըլլալէն ետև, ֆրանսըզները դուրս մտնողէն վերի յիշած քաղաքներէն, և թուովէրը խալցըցնելով ազատեցան մեծ կործանման վտանգէն :

Կէմպէին կայսրը, ու Վուռթմուքիւն թագաւորը ըրին մէկմէկու մէջ դաշնադրութիւններ, որուն զօրութի կրպարատաւորվի աս թագաւորը միանալ դաշնակցաց հետ, ու օգնէ որչափ որ կըրնայ դաշնակցաց ֆրանսըզին դէմ, և ամենին առանց դաշնակցաց դիտաւէ հիշ մէկ կերպով հալոր դակցութիւն չինէ ֆրանսըզին հետ, և յառատեւ աս գործքին մէջ մինչև որ ըլլայ ի հանուր խաղաղութիւն ինչպէս որ կուզեն դաշնակիցները :

Կէմպէին կայսրնալ խօսք տրվաւ թէ իրեն և թէ դաշնակցաց կողմէն, որ ազատ կըպահէ զանի իրեն տէրութեւ ու իշխանութեւ մէջ :

Ն Է Մ Յ Ե Ս Տ Ա Ն .

Վէննա • 15 Նոյեմբեր :

Երբոր ֆրանսըզները ետ քալեցան բոլոր Սաքսոնիայէն, Տրէզտա քաղաքը առնալ ընդունաւ ըլլալով ադէկմը, Մաթթէօնը չուզէց ձեռքէ ձգել զանիկայ, անոր համար դրաւ Սէն Սեր Զէնէնալը մեծը պահ հապան մեծկալի դուռնդովմը՝ ուղի զի պահէ դաւաքը ու չկտայ դաշնակցաց : Դաշնակցաց կողմէն որոշվեցաւ Քլէնու Պուռչի ձիււորներուն ձէնէնալը պաշտերլու համար Տրէզտան :

Կոյեմբերի 6ին Սէն Սեր Զէնէնալը յարձակեցաւ յանկարծակի Վիետին Բրին չիբէին վր՝ որ կըկենար Էլպա գետին ալ կողմը Վէննաօրֆին մօտիկ, ու վնասեց զանիկայ իրեն կեցած տեղէն : Փրանսըզները կուզէին երթալ դէպ ի թօռկառ, կիմ դէպ ի Մակհապուռի ինչպիս որ կըրնար իրենց պատրաստութիւն : Վիետին Բրինչիբէն առջի բերանը թէպէտ ետ քալեցաւ իրեն կեցած տեղէն, բայց վերջը այնպիսի կտրիճութեւ դէմ դրաւ որ ֆրանսըզները բռնադատվեցան նոյն օրվան մէջ

երթալ մանալ նորէն Տրէզտա՝ 800 հոգի մեռածով վերաւորվածով կորսընցնէին ետև :

Քլէնու Զէնէնալը խելմը ժամանակէն պէրի կըստերէր Բլաուէնին ջուրը ուրտեղ աս ջուրը կըգործածվէր ջաղացներու ու խմելու համար • և արդէրէր որ չկտանին Վէննաթիւղէն կրակ վառելու փայտ :

Սէն Սեր ֆրանսըզին Զէնէնալը տեսնալով աս ամմէն բաները, ու թշուառութիւնը որ սկսերէր Տրէզտային մէջ պաշարման պատճառաւ, որոշեց ու գրեց թուղթ Քլէնու պաշարող Զէնէնալին, առաւ համար քաղաքը դաշնագրութիւն : Յանձն առաւ Զէնէնալը ու հաստատեցին աս հետեւէ դաշնագրութիւնները :

1. Տրէզտայի պահապան զօրքը ելան իրենց զէնքով ու կահկարասիներով, ու յանձնեն զէնքերնին ուրտեղ որ որոշված է • Օֆֆիլէտալները չեզդեն իրենց սուրը : Միանապէս 600 հոգի ու երկու թօռ ու նենան իրենց զէնքը ու իրենց հարկաւոր պաշարները • 50 ալ ձիււոր, 25ը կայսրնալ կրն պահապաններէն, 25 ալ ջուրաց դուռն դէն՝ ունենան իրենց ձիերը ու իրենց զէնքերը :

2. Որչափ դաշնակցաց պատերազմի գերի գտնուի Տրէզտային մէջ աս դաշնագրութեց ստորագրութիւն ըլլալէն ետև, ազատվին իբրև փոփոխեալ ֆրանսըզի գերիներուն հետ :

3. Տրէզտայի պահապան զօրքը սեպիլ իբրև պատերազմի գերի ու երթան ֆրանսա • և Սէն Սեր ֆրանսըզին ձէնէնալը խօսք կուտայ որ աս օֆֆիլէտալները, զին ուորները պատերազմ չինեն դաշնակցաց դէմ՝ մինչև չըխրկըվի ատոնց տեղը դէնկցաց գերիներէն, և չինվի մէկ ցանկմը աս Զէնէնալներուն ու օֆֆիլէտալներուն՝ հանդերձ իրենց ստորագրութիւն, պահելու իրենց հաւատարմութիւն չկատերազմելու համար՝ մինչև որ իրենց տեղը չըխրկըվի դաշնակցաց գերիներէն : Չինուորներուն ցանկին մէջ ըլլայ միայն ան զինուորներուն անունը՝ որոնք աս դաշնագրութեան տեսեր առողջ զինուորք էին • իսկ հիւանդներուն ու վերաւորվածներուն համար չինվի ուրիշ մասնաւոր ցանկ :

4. Սէն Սեր Զէնէնալը կըխոստանայ որ իմ փութով ջանայ շուտով խրկելու աս ֆրանսըզի զինուորներուն համարնքով դաշնակցաց պատերազմի գերիներէն, ապա ճան հաւասար աստիճանի :

5. Որչափ թիւ որ կըխրկըվի դաշնակցաց գերիներէն, այնչափ համարնքով ազատ կըլ :

կրկան աս Տրէզորայի պահապան գումարէն իրենց յերգմանը :

6. Փրանսիոյն պահապան զօրքը ելլան Տրէզորայէն 6 դունգով : ասոնց ճամբու խարժը տեսնայ Նէմզէն : ասլի դունգը Նոյեմբերի 12ին ճամբայ ելլայ : իսկ մէկալ մնացածները երթան յաջորդաբար ասոնց ետեւէն նոյն ճամբով : ձիււորները առաջնորդէն ասոնց :

7. Հիւանդները ու վերաւորվածները նայլին ինչպէս դաշնակցաց , և երբոր առողջանան խրկովին փրանսա աս դաշնադրու թէյ զօրուքը : Ասոնց հետ մնան ըծիւկները վերաբուժները որ հարկաւոր են հիւանդանոցին : ասոնք հոգացվին իրենց աստիճանին կէօրէ ինչպէս դաշնակցաց :

8. Լէհացւոց ու ուրիշ փրանսիոյն դաշնակցաց զօրքը որ կերթան փրանսա, սեպւին իւրեւ փրանսիոյն :

9. Պատերազմ չընողները չիսեպլին իւրեւ պատերազմի գերի , և երթան զօրացը հետ :

10. Անամէն փրանսիոյն որ չեն զինուորական պաշտօնին մէջ , և են Տրէզորա աղատաբար երթան զօրաց հետ իրենց խարժով և իրենց կահկարասիներով :

11. Փրանսիոյն ու իրեն դաշնակցաց տէրութեւ պաշտօնատէրներուն տրվին բասաբօրով որ երթան խրաբանչուրը իրենց քաղաքը :

12. Երթեալն օրը յետ ստորագրելոյ աս դաշնագրութիւնները յանձնովին դաշնակցաց ձեռքը զինուորական անուովները , պատերազմի պաշարները , թօփերը և ան ամմէն բանը որ կը վերաբերի թօփձիներուն դունգին և բերդին :

13. Աս դաշնագրութեւ ստորագրվելէն մէկ օրմը ետքը յանձնովին դաշնակցաց Ելլապին երկու եղբրքին վր իրաւ քաղքի վառըլին պատնէշները . երկու դուռը հին քաղքին և մէկ դուռը նոր քաղքին :

14. Ընէնէսալները ու դիւաւոր օֆֆիլ չեալները տանին հետերնին իրենց ձիերը , կահկարասիները , ինչպէս կը կարգադրէ իրենց փրանսիոյն :

15. Յանձնովին նմանիս Սօնէնթիսթէյն ամբողջը 6 սահաթ ստորագրութեւ ետքը , նոյն դաշնագրութեւ , ու զօրքը մոնան Տրէզորա միանալու համար իրենց դունգին հետ :

Հաստատեալ Ընէնէսալ Բէլէնտու , և Սէն Սեր Ընէնէսալ :

Թիւ Ե Տրէզորայի մէջ եղած Փրանսիոյ գումարին :

Տրէզորային մէջը բաց 'ի Սէն Սեր գլխաւոր Ընէնէսալէն , կար ուրիշ 13 մեծ Ընէնէսալ :

նէսալ . 20 հասարակ Ընէնէսալ . 1759 . օֆֆիլեալ . 33,745 զինուոր , ասոնցմէ 6032ը հիւանդ . կիմ վերաւորված հիւանդանոցին մէջը էին : ասոնցմէ զատ կար 245 կտոր ալ թօփ :

Բ Բ Ո Ւ Ս Ս Ի Ա .

Պէտէն . 3 Դեկտեմբեր :

Դեկտեմբերի 2ին խապար եկաւ հոս թէ Տանձքա բերդը դաշնագրութեւ անձնատուր եղաւ դաշնակցաց . բերդի պահապան զօրքը իւրեւ պատերազմի գերի վար ձգեցին ղէնքերնին : Փրանսիոյն խրկովները փրանսա աս դաշնագրութեւ թէ հիմա իման պատերազմին մէջ չեկրնան մոնալ պատերազմելու համար դաշնակցաց դէմ . ուրիշ աղբաց զինուորները ազատ ըլլան , թէ որ կուզեն երթալ փրանսիոյն հետ երթան նոյն դաշնագրութեւ , կիմ թէ կուզեն ծառայել դաշնակցաց : Ռաաբ Ընէնէսալը 600 հոգալ խրկովեցաւ փրանսա :

24 սահաթ աս դաշնագրութեւ ետեւ յանձնովեցաւ նաւ Վիսթօլա գետին վր եղած ամրոցները :

Ինչպէս հիտալ ըրին Բրուսսիլային մէջ , Ապրիլի 4էն 1813 մինչև հոկտեմբերի 26 դաշնակցիները գերի բռնեցին փրանսիոյն 126,162 հոգի . 801 կտոր թօփ , 2906 առաւայ պատերազմի պաշարներու :

Տէմբի . 12 Նոյեմբեր :

Հոստոյն գաղթեալները ստուգեցին , թէ Նաբօլէօն կայսրը հրամայեցր Եքզմուլին Բրինչիէին , թէ մինչև վերջի շունչը կենայ Ամպուսին մէջ , ու պաշտպանէ ան տեղը , որպէս զի չըլլայ թէ Տանիմարգան ալ միանայ դաշնակցաց հետ լըդէմ փրանսիոյն . բայց Տանիմարգայի տղի աչքով չէին նայեր փրանսիոյնը ուրիշ , և մէկ սա հաթ առաջ կուզէին միանալ դաշնակցաց հետ միայն կրտսասէին իրենց թապաւորին որոշմանը :

Օ Լ Ա Ն Տ Ա .

Անէնթ . 8 Դեկտեմբեր :

Առաջիկայի մէջ եղած փրանսիոյ պահապան զօրաց թիւը էր 3000 հոգի : Նոյեմբերի 25ին մէկ քանի փրանսիոյ զօրք գաղթեց դէպ 'ի Վօլթ ուրտեղ մահերէն Պաուշները . և վաւտեցին անկից հոնտեղը եկած Պաուշները :

ներք : Ամուս 29ին առաւօտեան սահա-
թը չին մօտերը ֆրանսրդները յարձակե-
ցան դէպ 'ի Աքէնդէք դէպը՝ որ մօտ էր
քաղաքին, և հոտերը թօփերով աստիկ
պատերազմեցան, բայց վերջապէս ֆրան-
սրդները յաղթով աւ քաղաքը կողմէին
դէպ 'ի քաղաքը : անոր համար կամուրջին
վրայ պատրաստեցին խաթրան, յարդ ու
ուրիշ դիւրաւառ նիւթեր, որ իրենք անց
ներսուսպէս անկից՝ այրեն կամուրջը ուն
զի չանցնին դաշնակիցները :

Ամուս 30ին ֆրանսրդները կրկարծէին
թէ նոյն օրը հանդիստ կրկնան դաշնա-
կիցները, բայց Պոուշները սահաթը 12ին
մօտ միացաց Պուշով Մուկով Զէնէու-
լին գունդին հետ, սկսան երթալ դէպ 'ի
քաղաքը 3 դուռով զանազան ճամբանե-
րէ, և սկսան թօփոսել քաղաքը : շատ հա-
ման թօփոխներ կնկան քաղաքին մէջ, բայց
ասոնցմէ մէկը միայն բռնկեցուց քաղաքին
մէջ մէկ տեղով, բայց աս ալ շուտով մար-
վեցաւ :

Կէսօրէն ետև մօտիկ սահաթը 2ին դաշնա-
կիցները առին քղաքը, ու կտրիւ Պոուշին
զօրքերը ժամանակ չեղովին ֆրանսրդնե-
րուն որ կրակ տան կամուրջին : զէրէն՝ է-
տեւուն կնկան առանց կենսալու մինչև ելաթ-
դաշնակիցները շատ թօփեր ու թիւֆէնիկ
ներ ձեռք ձգեցին և դէրն բռնեցին երկու
Զէնէուալ, երկու դորասկետ, 38 օֆի-
շեալ և 1500 ալ զինուոր : կրակն իբրև
ստոյգ թէ հիւ մէկ ֆրանսրդն չի կրցաւ
հասնիլ Վաալ իրեն թիւֆէնիկով, զէրէմ
ամենքը մէկդի կրձգէին, ուն զի թէ թեւ-
նան ու դիւրաւ կարենան փախչիլ : Մին
չև դէկտեմբերի 3 աս քաղաքն անցաւ
30 հիւր Պոուշին աւելի՝ որ կերթային Օ-
լանային ներսի կողմերը :

Փ Ր Ա Ն Ս Ա

Փաբէլ - 17 Նոյեմբեր :

Երէմբերի 15ին ծերակայոր Փարիզու
խորհուրդի ժողովեցաւ, ու ըրաւ աս հե-
տեւալ վճիռները : « Տեսնելով թէ թշ-
նամին ոտք կոխեց ֆրանսայի տէրութեան
սահմաններուն մէջ ամեն կողմանէ, թէ
Ռէնոն, թէ Սպանիայէն, և ասկից զատ
կրպառնայի որ նաեւ մեր երկիրներուն որ
են Ալբան լեռներէն անդին, անոր հա-
մար ժողովը ծերակալութին ամենքը միաբան
կրկնուեն աս հետեւեալ վճիռները,

« 1. Որք հանվի 300,000 զինուոր, ու

յանձնովի պատերազմի մեծ սրաշունտե-
րին :

« 2. 150,000ը շուտով ժողովի ու կըր-
թովին պատերազմի, որ շուտով օգնութի
խրկովի մեծ բանակին : Մէկալ միացած
150,000ը ետէկ սահաթի որ յանկարծ թշնա-
մին յարձակելու ըլլայ մեր սահմաններուն
վր արեւելեան կողմէնէ, անատենը խը-
կովին ասոնք պաշտպանելու հայրենիքը :

« 3. Աս ետէկ զօրքը դրվի Պորտո-
Մեթի, թուրին, ու Ռեթրէքի քաղաք-
ներուն մէջ, ուրտեղ որ կրնան հարկաւոր
ըլլալ անխաւս սահաթու համար տէրութե-
կերկրները :

« 5. Կարգը զինները՝ աս ժողովի վճիռ-
ներուն հրատարակվէին առաջ, ապա ըլ-
լան աս հրամանէն :

« 5. Աս վճիռները խրկովի գեապանով
Կաբօլէօն կայսեր :

Տեսեալ և հաստատեալ : Կաբօլէօն կայսր :
Կաբօլէօն կայսրը ասկից զատ ըրաւ մէկ
վճիռով, որ կէսմիլիոններուն պաշտօնատե-
րը դնէ նորէն տուրքեր ֆրանսայու մէջ
ու ժողովէ 38,425,345 լիւր :

ԼԻՐԻԿԵԱՆ ԳԱԽԱՌՆԵՐ

Թիւ 9 Հոկտեմբեր :

Համառօտութիւն Լաժժարէի և զօրապետին իւր-
բէն որ իւրեք եր Զէնէուալին, և Դիպուս-
թէ Թիւսպէն ու Փիւսթին մէջ գեղը :

Նամայ ելայ Բասսէն՝ գիտելու համար
Բօլա ու Ռօվիյնէյ քաղաքներուն սահա-
պան զօրաց գունդը որ եա կըքաղվէին կոր-
ճամբուն մէջ հանդիպեցայ Կալիյնեանա
քաղաքին դիւաւորը՝ որուն հրաման դացե-
րէ Բիլինօէն որ 6 առասրայ խրկէ ֆրան-
սրդի զօրաց համար՝ որ պիտոր երթային
հոտերը : արգելեցի զանիկայ որ մրտիկ
լօգրնէ ան հրամանին, ասկից զատ արդե-
լեցի ուրիշ բեռան ձիեր ու առասրաներալ
որ կերթային կոր դէպ 'ի Բիլինօ :

Իմացայ որ ֆրանսրդին գունդը կըքալ-
կանայ եղէր 1200 հոգիէ, և հետերին ու-
նէին 4 կի 5 կտոր թօփ : Աս միջոցի մէջ
Կալիյնեանային Կանոնիկոսը քովս եկաւ ու
սիրտ տալով ինծի ըսաւ, մի վախար պա-
տերազմէ ֆրանսրդներուն հետ, իմ ժո-
ղովուդս բոլոր ոտք կըհանեմ քեզի օգնու-
թեան համար : Ես տեսնելով թշնամիին
այնչափ բազմուր, և իմ գունդին պիտի
կուլթիւր որ կըքաղկանար 47ը հետեւեալ ու
7ը ձիւաւորէ, 'ի վր այսր նախ օրովցի որ
ին

ինծի գտնամ մէկ ամուր տեղմը ու որպիսի
կրնամնէ փոստ հասցընեմ թշնամիներուն՝
անկից անցնելու ատեն . ասոր համար քնտ
րեցի ինծի մէկ բլուրմը ու հոնտեղը տե-
ղաւորվեցայ , մէկ սլաքի պահապանաց
գունդմընալ դըրի Նովսթո գեղէն անդին .
և չուլեցի իմին շուտով ետ քաշվելովս կտա-
րել ժողովրդեան սիրտը՝ որ պատրաստ
վերէին ոտք ելլալ , և աս գործողութիւնը
գիւրանարանաւ աղատելու երկու Օթթու
քի բաժան գունդը , որ էին Ֆրանսիացի
բուն հետը :

Աստի հրամայեցի Կանոնիկոսին ժողովել
իրեն ժողովուրդը մէկտեղ բոլոր գիւղերը
օգնուել հասնելու զանկալ զարնելով (3) :
Հրաման խրկեցի Նաւ Պօլինո զօրասի-
տին որ շուտմը բովս գայ իրեն գունդով :
Աս բոլոր գիւղերը հանգիստ անցուցի , և
ետքը խնայող որ Ֆրանսիացիները հասերեն
Բիլլինո իրիկվան սահաթը 10 ին . և խնա-
ցայ ալ թէ խրկեցին իմ վրաս մէկ ուժով
գունդմը հանդերձ մէկ կըտոր թօփով :
Թշնամին իրեն թօփերը ու ուրիշ կահկա-
րասիները խալցընելու համար ուրիշ ճար
չունէր բայց եթէ ճակատիլ ու պատերապ-
միւր ամմէն իրեն ուժովը ինծի հետ . անոր
համար ես երբոր տեսայ թէ քովս բաւա-
կան դեղացի ժողովեցան , ու գիտէի ալ թէ
քաղքի մէջ եղողներնալ աղէկ զինե՛լ պատ-
րաստվեալն ոտք ելլալու , խապար խրկե-
ցի Լիւտարօին ու Կալիքնեանային բնակիչ
ներուն՝ թէ երբոր Թշնամին զօրքը ան-
կից անցնինէ , արդէլ միտաք իրենց ճամ-
բաներուն , և երբոր բոլորը անցնինէ մէ-
կէն ետեւուն ինկէք ծածուկ անտառնե-
րուն մէջէն , և երբոր կիսմանք թէ գիտա-
ցէն մենք կրակինք պատերազմինէ , դուք
ալ ետեւուն սկսեցէք զարնել զանոնք :

Մինչև աս պատրաստութիւնները եղանէ
առաւօտ եղաւ . ես գացի գունդս մէյնը
աչքէ անցնելու , մէյնընալ ինչ տեսնամ ,
կարծէք թէ հրաշքով գունդս շատցերէր ,

(3) Սովորութիւն է Եւրոպայի քաղաքնե-
րուն ու գեղերուն մէջ որ թէ օգնութիւն
հասնելու կարօտուել ունենան մէկ բանիմը՝
շուտմը կըղարնեն տարբեր եղանակաւ մէկ
մեծ զանգակմը . ամմէն ժողովուրդը ճանչ-
նալով թէ ինչ կուղէ ըսել աս զանգակին
ձայնը , կը ժողովն անտեղը ուսկից կուգայ
ձայնը , և հոնտեղը կիմացվի ինչ բանի օգ-
նութիւն հասնելու է , անտառնը ամմէնքը
իրենց կարօտութեւ կէօրէ կը ջանայ հաս-
նիլ օգնութիւն :

240 Օթթուքի բաժան գիւնուորներէն փո-
խերէին Ֆրանսիացի գունդէն ու եկեր միա-
ցերէին իմիններուն հետ , ալեւթա Ֆրան-
սիացի վր յարձակելու . եկերէին նմանա-
պէս Պօլիկանօին , Վրանանային Բաասին ,
Լիւտարօին , Կալիքնեանային ոտք ելա՞ծ
ժողովուրդները իրենց գլխաւորովը . ա-
սոնց մէջը էն կարիճը էր Բիլլօ կանոն ,
նիկոսը , որ իր սեւ զգեստին վրայէն կա-
պած սուրը , հեծած ձիուն վրայ , սիրտ
կուտար ժողովրդեան . զօրացս թիւը 47 էն
800ը անցաւ ու տահա կըշատնար ետեւէն ,
և աս ալ կըսեմ ճշմարտութիւնք թէ քիչ մարդ
կար որ ունենար թիւֆէնի կամ փիշոտով ,
այլ մեծ մարդ ունէր բահ , բրիչ , սփայ :

Թշնամին եկաւ հասաւ վրաս առաւօտեան
սահաթը 7 ին . Լիւտարեցիները ու Կա-
լիքնեանայիները երբոր տեսան թշնամին ,
չկիրցան համբերել որ աղէկմը մօտենայ ,
յարձակեցան առաջապահ գունդին վրայ
զարկին , ծեծեցին ծեծկրկնեցան ու շուտ-
մը վաճառեցին զանոնք . ես տեսնալով այս-
պիսի արտաքի կարգի ետեւոր ժողովը
գեւա՞ծ փոխեցի մէկէին իմին գիւղը տարի
շուտովմը իմին կանոնաւորեալ զօրքս լեւ-
նիւրուն վր՝ աղէկն ձախ գին պատերազ-
մով գեղացիներուն , ու ես իմին ձիււոր-
ներովս Թշնամին առջեր ելայ . Թշնամին
որ շուտովմը ետ փախաւ գէտը՝ ի Բիլլինո .
ուղեց իրեն հոնտեղի շարած թօփերով մե-
զի հետ պատերազմիլ . բայց կատաղուիլ
գեղացիներուն մէկէն անկից ալ վաճառե-
ցին զանոնք , վաղէլ տովս Թշնամիներուն
ետեւէն Բիլլինոէն անդին մինչև Վէսմո .
Թշնամին փախչելու ատեն կը ձգէր ճամ-
բաներուն մէջ իրեն կահկարասիները ,
պարուծի առաջադնէր , ձգեց մինչև 3
կտոր ալ թօփ :

Թշնամին Վէսմոյն զօրերուն մէջ պաշար-
վեցաւ չորս դիէն , դէրէմ գեղացիները բա-
ներէին բոլոր լեւները . Թշնամինալ մէկ
բլուրիկմը վր քառակուսի ձեւով թօփ ե-
ղած , ուղեցին գաշնադրութիւն զէնքերնին
վար ձգել . և այսպէս կէսօրէն ետեւա-
հաթը 2 ին անձնատուր եղան աս սահա-
պան զօրքնալ , և խալցեցաւ բոլոր իս-
գրիան Ֆրանսիացիներէն :

20 Նոյեմբերի :

(4) Բէտէն խրկվեցան խելմը պատերազ-
մախան նաւ Առաւելնա : Աստի Նոյեմբե-
րի 13ին հասան Առաւելնային առջև , ու քի-
շերը երկաթ նետած կեցան հոն . ասոնցմէ
մէկ սլաքիմը խելմը նաւակներով դացին
մինչև

մինչև Կոստ՝ դիտելու ու բռնելու համար
ան ամեն զորութիւն որով պիտո՞րդ էր
ին ֆրանսիացիները, ու պիտո՞ր թող չխաղին
որ ցամաքը զօրը թափեն դաշնակիցները ։
Բռնեցին որչափ որ նաւ կամ խալիւս դը
տաննէ անտեղովանքը, ու ցամաքը զօրը թափեցին ։
Ստեղծեցին ամբողջին մէջ եղած զօ-
րապետը, թափեցին ծակերը գոցեց քա-
մերով, հաւան հանեց պարուծիկին մտաւ
զաները, պաթովիչ ըրաւ մեծ թօփի սան
տալիւն, ու թողուց դնաց ։

ՏԱԼՄԱՅԻԱ

Ճակագրի • 12 Դեկտեմբերի ։

Օրուա քաղաքը աղէկմը ամրացուցած ըլ-
լալով թէ կերակրեղինաց կողմանէ և թէ
պատերազմին պաշարի կողմանէ, անոր հա-
մար ներսի ֆրանսիոյ զօրապետը ամ էր
ուժովը կրպաշտպաներ ։ Թափաղիկ ճէնէ
նալը որ պաշարէրէր դրսէն առ տեղը,
զատնը վախցընելու համար, ամուռս գին
գիշերը, ամեն պատնէշներէն զարհուրելի
կրակ թափեց ամբողջին վր ։
Աս դործքէն ետեւ առաւօտը կանուխ մէկ
մընալ տեսնուցեցաւ ամբողջին վր անկրկած
ձերմակ դրօշակ, և առաւօտեան սահալմը
10ին եկաւ դեսպան ու զինադադարով
ուզեց մինչև էրթեսի օրը, աս դեսպանին
ետեւէն եկաւ անմիջապէս մէկ զօրապետ
մը, ու առաջարկեց թէ անձնատուր կըլլայ
բերդը աս դաշամը, թէ ներսի պահապան
զօրքը ազատ ըլլայ, և ուր կուզենէ եր-
թայ ։ Յանձն չառաւ ճէնէնալը աս ա-
ռաջարկուէր՝ ըսելով, ներսի պահապան
զօրքը պէտք է որ անձնատուր ըլլան իբրեւ
պատերազմի դերի ։ Դաս խօսակցուէններ
ըլլալէն ետեւ վերջապէս որոշուցաւ թէ
ամուռս 6ին պահապան զօրքը ելլայ բեր-
դէն զինուորական հանդէսով, ու զէնքե-
րը յանձնէ դաշնակցաց, և երթայ ֆրանս-
սա իբրեւ պատերազմի դերի աս պարտա-
ւորուէր թէ կարօյ չըլլան պատերազմի
դաշնակցաց հետ մինչև որ չխրկըվի իրենց
տեղը դաշնակիցներուն գերիններէն աստի-
ճան հաւասար աստիճանի ։

ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Կրկին Սիկկելոյ ։

Նոյեմբերի • 12 Նոյեմբերի ։

Յովակիմ Նաբօլեօնը, Նաբօլի թագա-

ւորը ըրաւ վճիռ Նոյեմբերի 11ին, թէ ամ
աղքատը նաւերը դան մոնան իրեն նաւա
հանդիսաներուն մէջը ապրանքով, և նմա
նապէս իրեն երկրի ապրանքները ըզզվին
նաւերը ու երթան ամեն նաւահանգիստ,
և վերջապէս վաճառականութիւն սկսի ։ և
ան ամեն վճիռները որ եղած էր առաջ աս
վճիռն ներհակ՝ ընթացին բոլորովին ։ աս
կից դատ քիչցուց բոլոր ապրանքներուն
տուրքերը ։

Աս վճիռները յայտնի ցրցուցին թէ աս
թագաւորն ալ միտք ունէր միաբանելու
դաշնակցաց հետ ֆրանսիոյն դէմ, և ըրած
էր ծածուկ դաշնագրուն Նէմցէի կայսեր
հետ, բայց մինչև աս ատեն տահա յայտնի
կերպովմը չէր հրատարակած իրեն գի-
տումը ։

Ի ԴԱԼԻԱ

Ռօլեուէ • 23 Նոյեմբերի ։

Կուկէնթ Նէմցէի ճէնէնալը իրեն դուն
դով ցամաք ելաւ Բօ դեսին բերանը • 18ին
գնաց Ֆէուաւա, ու տիրապետեց Ռօլե-
կօին ։

Վէնէպիի սահմաններէն • 13 Դեկտեմբերի ։

Ի դալայի փոխարքան իրեն ամեն ուժը
մեկտեղ ժողովեց՝ ողջ զի կարենայ դիւրու-
թի գէմ գնել Մարքհալ Նէմցէի Մա-
ռէշալին զօրացը ։ աս պատճառաւ համար
Նէմցէները Ռօլեկօէն անդին չեկըրցան
երթալ ։

Մէկ անգամմը ֆրանսիացիները իրենց ամ
մէն ուժովը վաղցին Պէնյեօլքի գունդին
վր՝ որ կրկինար Ռօլեկօին մէջ ։ աս միջը
ցիս որովհետեւ կար մէկ թանձր բուսմը,
անոր համար Նէմցէները չեկըրցան աղէկ
կառավարել զիրենք, ու շատ մարդ կոր-
սընցուցին ու ետ քաղեցան Ռօլեկօէն,
բայց աս միջոցիս շուտմը օգնութիւն հասաւ
Սթահրէմպէնիկին Քօնդէն, ու նորէն ա-
ռաւ քաղաքը, և անկից ետեւ գնաց Ատի-
ճէին վր՝ ուրտեղ որ հաւանական կերեւնար
թէ պիտո՞ր հոնտեղը զարնըվին ֆրանսիոյ
ները ։

Ամուռս 8ին Մառքօնէ ֆրանսիոյն ճէ-
նէնալը զարնըվեցաւ 6000 հոգիով իրեք
գունդ բաժնըված՝ Սթահրէմպէնիկ ճէնէ-
նալին հետ ։ Նէմցէները թէպէտ և շատ
քիչ էին ք զֆրանսիացիները ք կըբաղդատ-
վէր մէկը չորսի գէմ, բայց ի վր պար ամի
Նէմցէները ու միայն պահեցին իրենց գեր-
բը ։

բը, այլ և շատ կոտորածով խելմը աեղ
եա վարնտեցին ղֆրանսդները :

Պատերազմին ժամանակը պատճառաւ
Թանձը բուսին որ ան տեղմաբը շատ ան
դամ կըպատահէ, ֆրանսդները մէկ կեր
պովմը պատեցին զՂէմէնէրը քովնտի, ու
առին մէկ Թօփը որ դրուած էր դետե-
զերքին վրէ : Թէնթմէրը ու Թաճա զօրա
պետները աս բանս լսելուննայ, բաժնե-
ցին իրենց գունդը երկու, ու որոշեցին
որ ճամբայ բանան Թշնամիին բանակը որա
ռելով, ու երթան առնուն Թօփը . Ի-
րաւոր մէկ Թօփը բանի տեղ պէտքը չէր
որ սեպէին, բայց մեծ նախատինք է պա-
տերազմի մէջ Թօփ ու գրօշակ կորսըն-
ցները : Փրանսդները երբոր տեսան ա-
սոնց համարձակութիւնէ սկսան սաստիկ
կրակ ընել ասոնց վրէ . ասոնք մտիկ չընե-
լով կրակին, և քաջութիւնով որ դէմ կըգը-
նէր իրենց՝ Զարդուբուրդ ընելով, անցան
Թշնամիին բանակին մէջէն կանչելով կեցցէ
Փրանսիսկոս կայսր, և այսպիսաւ Թօփը,
ու չորս կողմէն զարկին վանտեցին ղֆրան-
սդները :

Աս պատերազմիս մէջ մեռաւ Փրանսդ-
ներէն 120 հոգի, ասոնց մէջը կար 2 զօրա
պետ՝ և շատ ալ օֆֆիշիալ : Ինչպէս որ
հաստատեցին Ռօվելիօն բնակիչները 800
հոգի վարաւորներէ, ասոնց մէջնալ կայ
եղեր շատ օֆֆիշիալներ : Գերի բռնը
վաճներուն Թիւը է 106 հոգի :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ :

Ընտալու մէջ եղած գիրք ծախօղնե-
րուն խանութները հրատարակէցաւ մէկ
գիրքմը որուն մէջ կըվարդապետէ ու կը-
սորվեցնէ՝ Թէ ինչպէս պէտք է տանիքնե-
րը դոցեւ հասար Թղթով քրիէմիտի տեղ :
Աս գիւտը շատ յոյս կուտայ Թէ պիտոր
ըլլայ կենցաղօգուտ հարկաւոր գիւտե-
րէն մէկը : Հիւլիսակը աս գիւտին կըհաս-
տատէ, Թէ աս կերպըս քանի տեղ՝ ի գործ
դըրուէցաւ գոցելով գեղացիի տուներ,
մեծ մեծ մարդաներ, եկեղեցիներ ևն ևն :
Աս գիւտը հէմ ստակ խարճել քիչ կու-
տայ, հէմ զննուածքը կըգեղեցկացնէ ու
կըթեթեւցնէ : (Գալէի ճէնօլայի) :

Ճեմարանը դիտութեց աս տարւան հա-
մար կոռաջարիէր աս խնդրը :

„ Գեղեցիկ փորձը եղաւ Ղիօն քաղա-
„ քը, որ ջրջուց Թէ մթնոլորտի օդը
„ յանկարծ ու սաստիկ ճնշովնէ՝ մէկ
„ փայլուն լոյսը կըհանէ՝ որ մութ ատեն
„ փէք աղէկ կերեւայ : Ուրիշ փորձերալ
„ եղան նոյն քաղաքը, ուսկից կարծիք է
„ լաւ խմստոնոց մէջ՝ Թէ ատ ճնշովէլով
„ լոյս տալը կըպատճառիկոր միայն բար-
„ կածին կաղէն, և Թէ տահա ուրիշ մէկ
„ քանի կաղերու մէջ ալ կերեւայ ատ
„ բանը : Համեմատութիւն չափ կիֆէլ, որչափ
„ որ բարկածինը խառնուած գրտնովն ան
„ կաղերուն հետ : Աս ալ լայտնի է որ
„ ատենօք սրելը էլ Թիւֆէնիկ պարպել-
„ նիքէն մութ տեղը, մէկ յանկարծա-
„ կան փայլակմը երեւցերէ : Ուստի հիմայ
„ ոնչ զի աս բանիս վրայով եղած գիւտե-
„ լիքները կատարելագործվե ճեմարանը
„ կըլսնդրէ :

„ Եւ ջրջվե Թէ ինչ պայլուն կըկրէն
„ բարկածին կաղը, ու մթնոլորտի օդը
„ աս լոյս ելալուն պատճառաւ :

„ Է . Խմնցվե Թէ ինչ կըլսան մթնոլոր-
„ տին մէջ երաժ կաղ ալօգը, Զրածինը,
„ ու զուա և անխառն ածխային Թթուն
„ երբոր սաստիկ ճնշովնէ :

„ Դ . Բննդվե Թէ ինչ կըհանգիպի ամ-
„ մէն տեսակ կաղերուն՝ երբոր յանկար-
„ ծակի շատ կանսարկնէ :

Երկ յանձնարարութիւնը եղաւ ճեմարա-
նին մէջ, որ այլևայլ կաղերը բաղդատ-
վին հիմակվան ըսածիս կէօրէ . շատ փոր-
ցերէն ետեւ խմնցան Թէ զուա բարկածին
կաղէն սաստիկ ու աղուոր լոյսը կըլլայ
կոր ճնշովէլով, և Թէ մթնոլորտին օդուն
մէջ այնչափ փայլուն չէ, որովհետեւ բար-
կածին կաղերու հետ կայ ուրիշ կաղերալ .
զգալի էր նաեւ Զրածին կաղին մէջ՝ որքիչ
մը հասարակ օդովալ խառնած էր, բայց
հիշ բան չէր երեւնար աս կաղիս մէջ՝ ինչ
պէս նաեւ աղօգ ու Թթուածխային կաղե-
րուն մէջ ալ, երբոր ամենէն զուա ըլ-
լան, և հիշ կտորձիկմնալ բարկածին չե-
գրտվե մէջերնին : Ճնշումը միակերպ է
ըստ ամենէն անգամին, իսկ տըրուած ուժը
միշտ այնչափ էր՝ որչափ որ մէկ մարդմը
կըրնայ զօր ընել մէկ հաստատուն բանիմը
դէմ :

Աս գործքն՝ որ է պատմութիւն հիմակվան ատենիս, տաանհինի օրը մէյմը կըտրպիլի :
ԻՎԵՆԵՏԻԿ ԻՎԱՆՍ ՍՐՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ :